

SZABÓ Dezső**A fény határai / Limits of Light**

2017 szeptember 5 – 22

A *fény határai* című sorozat az előző években készült *Fekete-fehér / Black and White* (Vintage Galéria 2015), és az *Exposed* (Vintage Galéria 2016) címen szereplő munkákban megjelenített problematikát elemzi és viszi tovább. Műfaji vagy mediális értelemben a kamera nélkül készült fotografikus kép (cameraless photography) a pontos és elfogadott megnevezése az ilyen típusú képeknek. Elméleti, tartalmi szempontból a fotografikus kép elemi mediális tulajdonságainak felmutatása a cél, illetve ezzel szoros összefüggésben képeleméleti kérdésekre adott reflexiónak tekinthetők ezek a munkák.

A *fény határai* című sorozatnak az az alapfelvetése, hogy hogyan tehető egyértelművé, vagyis láthatóvá a fotografikus képrögzítés két alapeleme, minden más, járulékos információ nélkül. Ez a két elem a fényérzékes felület és a fény. Ebben az esetben a fotópapír a médium, mely az információt rögzíti, a fény pedig az, amely az információt közli. E kettő egymásra hatásaként jön létre az, amit képnek nevezhetünk. Az így létrejött kép (lenyomat) a jelenség meghatározott paraméterek mentén történő vizualizációja.

Ezek a képek konkrétan pirotechnikai eszközökkel létrehozott események nyomait őrzik. Lényegében heves égések mintázatai rögzültek a fotópapíron. Fény és hő-kibocsátással járó folyamatról van szó, amely ismert, hétköznapi jelenség. A felszabaduló energiából a fotópapír azt a tartományt rögzíti, amelyet szabad szemmel is érzékelünk. A fényen kívül, a másik tényező az időfaktor. Az esemény lezajlása (expozíciós idő) néhány másodperctől, néhány tíz-másodpercig tartott, így egyetlen képbe vagy jelbe sűrítette a másodpercekben mérhető folyamatokat. (Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a „kép” amelyet a világról alkotunk mindig azon tényezők tükrében mutatja magát, amelyek alapján vizsgáljuk.) Ha jelen esetben ezek után eltekintünk az időtartamtól, akkor marad a másik fő tényező, a fény. Mi is a fény valójában?

Frederick William Herschel 1800-ban megvizsgálta, egyenletesen melegítenek-e a különböző színek. A spektrumot vizsgálva megállapította, hogy a látható vörös tartományon túl a hőmérséklet még magasabb volt. A gyakorlatban ezzel felfedezte az infravörös sugárzást. 1801-ben Johann Wilhelm Ritter a Herschel által elvégzett kísérletek hatására ezüst-kloriddal bevont papír segítségével vizsgálta a színeket. Észrevette, hogy az a lila vége felé egyre jobban megfeketedik, és a hatás a látható színtartományt elhagyva tovább folytatódik. Az így talált „kémiai sugarat” (deoxidáló sugarak) később ibolyántúli, vagyis ultraibolya sugárzásnak nevezték el. Többek között ezek voltak azok az eredmények, melyek aztán továbbvezettek odáig, hogy a látható fény csak kis része annak, amit ma elektromágneses sugárzásként ismerünk. Ritter kísérlete az első, ahol a fotografikus nyersanyag használata a tudományos kutatás segédeszközzé vált. A későbbiekben számos olyan felfedezést tettek a tudományban, melyben a fotográfiai eszközöknek kulcsszerepe volt. 1895-ben Wilhelm Conrad Röntgen katódsugárcsővel végzett kísérletei következtében a véletlennek és egy fotólemeznek köszönhetően fedezte fel az X-sugarakat. Kísértetiesen hasonló történetként ismerjük Antoine Henri Becquerel 1896-os felfedezését, amely a radioaktivitás megismeréséhez vezetett.

A tudománytörténetből azért ezt a néhány példát emeltem ki, mert a sorozat képei hasonlóságot mutatnak a XIX. század végi, XX. század eleji fizikai kísérletek közben keletkezett vizuális produktumokkal. Ez egyrészt a kutatási terület, másrészt az alkalmazott eszközrendszer miatt van így. A *fény határai* sorozat természetesen nem tudományos kérdésekre keres választ, hanem művészeti problémát tematizál, mely analitikus (reduktív) jellege ellenére az érzéki befogadásán keresztül teljeseedik be.

Szabó Dezső